

Scenariusz projektu multimedialnego "Where is Poland?"

0. INTRO: Gdzie jest Polska?

Rozpoczynamy podróż do Polski, czyli miejsca którego nie ma. Naszym narratorem jest Georg Brandes, duński pisarz, który w 1885 roku wjeżdża do zaboru rosyjskiego w miejscowości Granica. Wraz z nim przekraczamy granicę, której sto lat wcześniej w tym miejscu nie było. Przekraczanie tej granicy to dla Brandesa pierwsze zetknięcie z urzędnikami rosyjskimi - i opresyjnym państwem policyjnym. Jego relacja podkreśla absurdalność biurokracji i bezduszną procedur.

W tym momencie cofniemy się do czasów, kiedy Polska jeszcze była. Interaktywna mapa połączona z infografikami wprowadzi czytelnika w zagadnienie i pokaże mu gdzie Polska była i jaka była - infografiki zilustrują skomplikowaną przedrozbiorową strukturę społeczną kraju, skład etniczny, podział religii, etc.

1. JAK POLACY ZAREAGOWALI NA ROZBIORY

Narrator: opowiada historię powstania pieśni "Jeszcze Polska nie zginęła", udziału Polaków w kampanii napoleońskiej i pierwszych porozbiorowych dekad

Opowieść o pierwszych reakcjach polskiej kultury na bezprecedensowe wydarzenie historyczne, jakim były rozbiory - od apatii i obłędu po działalność muzealniczą i naukową po czyn zbrojny. Przyglądamy się historii powstania i wędrówki pieśni legionowej "Jeszcze Polska nie zginęła"; w tle zbrojny opór Polaków w armii Napoleona; (w warstwie multimedialnej także inne pieśni które niosły narodowe treści). Pokazujemy, jak zbiory pierwszego polskiego Muzeum (Czartoryskich) przyczyniły się do zachowania i kształtowania pamięci o Rzeczypospolitej

2. W LITERATURZE, czyli jak literatura i poezja radziła sobie z cenzurą i oddziaływała na postawy patriotyczne Polaków

Narrator: wyczerpująco opisuje system cenzury prewencyjnej, z którym i on się musiał zmierzyć w Warszawie. Jego relacja pozwala dostrzec z jednej strony opresyjność systemu - z drugiej sposoby, dzięki którym polska literatura i prasa radziła sobie z cenzurą, omijając ją, lub umiejętnie wykorzystując.

Tu opowiemy o języku ezopowym jako swoistym kodzie i kluczu do zrozumienia polskiej literatury tego czasu. Na przykładzie "Konrada Wallenroda" (opowieść o tajnym stowarzyszeniu, procesie sądowym, wyroku, dziele, które ominęło cenzurę i wywołało narodowe powstanie), "Lalki" Prusa, książek Orzeszkowej.

3. WŚRÓD LUDU - fenomen kultury chłopskiej i znaczenie jego przywiązania do języka, wiary i tradycji

Narrator: wprowadza w sytuację polskich chłopów, ich odmienne położenie w trzech zaborach, kulturę ludową

- paradoks grupy społecznej, która właśnie w trakcie zaborów zyskiwała świadomość narodową
- droga włościan do polskości i różne postawy elit wobec kwestii chłopskiej: od bitwy pod Raclawicami (i jej mitu w kulturze), przez wątki ludowe w romantyzmie, działalność etnografów i pozytywistyczną pracę u podstaw po młodopolską chłopomanię.
- przenikanie się kultury ludowej z kulturą elitarną, przykład wpływów muzyki ludowej na kompozytorów, np. Chopina
- rola Kościoła (kształtowanie się stereotypu Polak-katolik)
- oddolna działalność początki ruchu ludowego, ruch spółdzielczy

4. POZA POLSKĄ, emigracja i zesłanie jako charakterystyczne doświadczenie Polaków w epoce zaborów

4.1. EMIGRACJA

Narrator: wpływ Wielkiej Emigracji na polską literaturę;

Zaborzy a potem powstania spowodowały masowy exodus Polaków z kraju. W efekcie duża część polskiej kultury powstawała w XIX wieku poza historycznymi granicami kraju. Chcemy pokazać skalę i zasięg tego zjawiska.

- przyglądamy się polskiej kulturze powstającej na emigracji (najważniejsze dzieła polskiego romantyzmu powstały poza Polską)
- case Mickiewicza – jako szczególny przypadek polskiego doświadczenia emigracyjnego; fenomen polskiego poety narodowego, który w Polsce, jaką znamy dzisiaj, w zasadzie nigdy nie był) - [STORYMAP]
- przykład rodziny Korzeniowskich - doświadczenie zesłania i emigracji w dwóch pokoleniach (Apollo Korzeniowski i Joseph Conrad)

4.2. DEPORTACJA

Narrator: przytacza zasłyszane historie zesłańców o życiu na Syberii, o rodzinach rozdzielonych przez zsyłki, itd.

- Syberia jako emblematyczny wariant polskiego losu pod zaborami - interaktywna mapa "polskiej" Syberii [odkrywczy, geografowie, badacze, etnografowie, pisarze]

5. MODA i EMANCYPACJA, czyli KOBIECY I NIEPODLEGŁOŚĆ

Narrator: opowiada o społecznej i patriotycznej aktywności polskich kobiet

Tutaj pokazujemy jak polskie kobiety reagowały na życie w zniewolonym kraju - jak działalność patriotyczna szła w parze z walką o postulaty emancypacyjne. Pokazujemy modę okresu żałoby narodowej jako narzędzie patriotycznej ekspresji i politycznej subwersji; Prezentujemy galerię działaczek: emancypantek, entuzjastek, organizatorek oświaty. Podkreślamy rolę samokształcenia i nielegalnej edukacji w formowaniu się tego pokolenia. Od żałoby narodowej do praw wyborczych.

6. WALKA NA POMNIKI

Narrator: *Zwiedzając Warszawę Brandes dostrzega zacofany cywilizacyjny poziom miasta - prowincjonalnego miasta w rosyjskim imperium. Zwraca uwagę na dwa pomniki: Kopernika i Paskiewicza...*

Dopowiadamy tę historię pokazując jak Warszawa, ale też i inne miasta Polski (przytaczamy podobne przykłady z zaboru pruskiego - np. Poznań). stawały się swoistym polem symbolicznej walki toczzonej między zaborcą a podbitym społeczeństwem - symbolicznym wyrazem dominacji stawały się tendencje rusyfikacyjne w architekturze - dorabianie kościołom i budynkom użyteczności publicznej cerkiewnych kopuł, stawianie wielkich cerkwi w środku miasta, czy budowanie pomników rosyjskim bohaterom i władcom. Odpowiedzią na to były oddolne działania polskiego społeczeństwa, które bojkotowało przejawy rosyjskości w przestrzeni miasta, dążyło do wznoszenia własnych pomników i wytworzenia stylu narodowego (tzw. gotyk nadwiślański, gotyk pomorski, styl zakopiański). Mamy więc do czynienia z symboliczną wojną toczoną w przestrzeni miejskiej - wojną na pomniki i budynki.

7. TAJNE NAUCZANIE I INTELIGENCJA

Narrator: przytacza przykłady rusyfikacji i germanizacji szkolnictwa i edukacji wyższej; opisuje polskie strategie oporu

Pokazujemy jak na różnych poziomach (i w różnych zaborach) rugowanie polskości/polskiego ze szkolnictwa napotykało na opór. Jak edukacja stawała się kołem zamachowym/czynnikiem rodzącej się tożsamości narodowej. Case'y:

- Strajki polskich dzieci we Wrześni (przykład filmu "Pruska kultura" z 1908 roku)
- Konrad Prószyński vel Kazimierz Promyk i najlepszy elementarz świata
- tajne nauczanie - latający uniwersytet
- kółka samokształceniowe kobiet
- działalność edukacyjna socjalistów i narodowców w terenie wśród ludu

8. W IMAGINARIUM, jak Polska tworzona była przez polskich pisarzy i artystów

- Polska istniała też w sferze wyobrażonej: w kształtującym się panteonie narodowym, Wawel jako duchowa stolica (groby i pogrzeby wielkich Polaków), "Akropolis" Wyspiańskiego, zarówno dramat jak i koncepcja architektoniczna ("Pochód na Wawel"),
- Narodotwórczy wymiar świętowania rocznic narodowych

- w wizjach historii z obrazów Matejki, powieści Sienkiewicza, oper Moniuszki - kreacja narodowych mitów i historii w wersji pop (np. mit Kresów)
- "Teatr mój widzę ogromny", czyli teatr bez teatru → historia narodzin idei teatru monumentalnego; od niezrealizowanych koncepcji Mickiewicza i Słowackiego, rozwinięcie ich u Wyspiańskiego po udane wprowadzenie jej w życie u progu niepodległości (Schiller, Osterwa, Horzyca)

9. PRELUDIUM NIEPODLEGŁOŚCI. Narodziny nowoczesnego społeczeństwa

- **Rozdział prezentujący dynamiczne przemiany modernizacyjne i społeczne przełomu wieków; różnorodność postaw artystycznych, idei, stylów życia**
- **Fenomen Łodzi** - nowopowstałego miasta w którym zogniskowały się modernizacyjne przemiany i ich społeczne skutki.
- **Zakopane** - jako mekka młodopolskiej bohemy

10. KULTURALNA DYPLOMACJA

Tu pokazujemy jak działalność wybitnych jednostek za granicą przyczyniała się do podnoszenia i aktualizowania kwestii polskiej w opinii międzynarodowej...

- casus Paderewskiego; Modrzejewskiej; Conrada, Sienkiewicza
- oddziaływanie twórców kultury na rzecz poparcia "sprawy polskiej" zagranicą

11. W NIEPODLEGŁOŚCI

Punktem finałowym przewodnika będzie film ilustrujący rozkwit kulturalny, który towarzyszył odzyskaniu niepodległości. Pokażemy w nim w krótkiej, przekrojowej formie fenomen życia artystycznego dwudziestolecia i najważniejsze zjawiska tego okresu: nowe kierunki awangardowe w sztuce, rozwój kinematografii, wzornictwa, modernistyczną architekturę.